

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 71
Національного аерокосмічного
університету
«Харківський авіаційний інститут»
д. держ. упр., професору
Олексію КРЮКОВУ

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора
Поступної Олени Вікторівни на дисертацію
Кушнікова Вадима Вадимовича «Управління інформаційною безпекою держави
в умовах гібридних загроз», подану до захисту у разову спеціалізовану вчену
раду ДФ 70 Національного аерокосмічного університету «Харківський
авіаційний інститут» на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі
знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю
281 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність обраної теми дослідження. Сучасний етап розвитку
світового співтовариства характеризується тотальною цифровізацією,
системним і стрімким зростанням масштабності інформаційних технологій, а
також їх повсюдним проникненням в усі сфери життєдіяльності людини. Така
всеохоплююча технологізація спричинила не лише структурні зрушення в
економіці та управлінні, а й глибоку, суттєву трансформацію системи
соціокультурних цінностей. Подібні тектонічні зміни, своєю чергою, призвели
до виникнення глобальної ціннісної кризи в сучасному суспільстві, де
інформація перетворилася на потужний інструмент геополітичного впливу та
протиборства.

У подібних турбулентних умовах цілком очевидно, що домінанта
інформаційної безпеки держави в умовах гібридних загроз суттєво зростає,
набуваючи першочергового значення для збереження національного
суверенітету та територіальної цілісності. Події останніх років доводять, що
класичні підходи до національної безпеки вже не здатні повною мірою
нівелювати загрози, які реалізуються у віртуальному та когнітивному просторах
за допомогою асиметричних і прихованих методів впливу.

Відповідно, однією з фундаментальних наукових проблем, які

вирішуються нині у сфері публічного управління, є комплексна розробка теоретико-методичних засад забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства та держави як єдиної триєдиної системи. Потреба у теоретичному переосмисленні цієї проблематики передбачає наявність якісно нових, адаптивних підходів, котрі здатні забезпечити високоефективну протидію впливам деструктивного характеру в межах глобального інформаційного простору.

Особливої ваги набуває пошук дієвих способів ідентифікації змістовних (контентних) впливових процесів на масову свідомість й особистість, а також превенція ризиків і небезпек, спричинених негативними наслідками маніпуляції свідомістю громадян, поширенням дезінформації, фейків та психологічних операцій з боку держав-агресорів.

Виходячи з цього, першорядне значення для вітчизняної науки та практики має модернізація процесів управління інформаційною безпекою держави в умовах гібридних загроз. Своєчасне реформування цієї системи дозволить забезпечити стабільне, ефективне функціонування та успішний розвиток як інформаційної сфери, так і всього українського соціуму в цілому, захистивши його від зовнішніх деструктивних інформаційно-психологічних інтервенцій.

Наднаціональний та загальнодержавний рівень зазначеної проблеми підтверджується і на нормативно-правовому рівні. Зокрема, Кабінетом Міністрів України було введено в дію Розпорядження «Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року» від 30 березня 2023 р. № 272-р, що безпосередньо вказує на стратегічну спрямованість державної політики у цій царині та вимагає від наукової спільноти надання конкретних, прикладних рекомендацій для органів публічної влади.

Вищенаведене у своїй сукупності повною мірою обумовлює високий ступінь актуальності, своєчасності та практичної значущості обраної теми дисертаційного дослідження В. В. Кушнікова. Праця спрямована на розв'язання важливого науково-прикладного завдання – вдосконалення процесів публічного управління інформаційною безпекою держави в умовах розгортання гібридних загроз сучасності, що має стратегічне значення для безпекового контуру

України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано на базі Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут» відповідно до тематики науково-дослідної роботи «Теоретичні та прикладні проблеми економіки та публічного управління в Україні в умовах воєнного стану та повоєнний період» (ДР № 0124U000577), у межах якої здобувачем запропоновано інноваційні напрями розвитку процесів управління інформаційною безпекою держави в умовах гібридних загроз.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність. Теоретико-методичною основою дослідження виступають фундаментальні положення теорії публічного управління у сфері інформаційної безпеки. Для вирішення завдань дисертаційної роботи було використано такі методи загального та спеціального наукового пізнання:

- гіпотетико-дедуктивний – для уточнення сутності предмета дослідження;
- узагальнюючий і порівняльний – для оцінки діючих механізмів управління інформаційною безпекою в умовах гібридних загроз в Україні та зарубіжних країнах;
- суб'єктно-об'єктний – для розробки комплексного механізму протидії інформаційно-політичним ризикам і загрозам;
- метод рефлексивного управління – для виокремлення стратегічних орієнтирів захисту єдиного інформаційного простору України в умовах гібридних загроз;
- структурно-функціональний підхід – для сценарного моделювання інформаційно-політичного впливу;
- експертне опитування та багатовимірний аналіз – для оцінки значимості інформаційно-критичних елементів у конкретному варіанті

політичної структури;

– ризикоорієнтований підхід – для моделювання ризиків для інформаційно-критичних елементів політичної інфраструктури в умовах гібридних загроз.

Інформаційно-аналітичною основою дисертаційної роботи є законодавчі та підзаконні акти України, які регулюють питання, пов'язані з інформаційною безпекою держави, наукові здобутки вітчизняних і закордонних дослідників, статистичні дані органів державної влади та місцевого самоврядування, власні авторські напрацювання.

Достовірність, наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та наданні практичних пропозицій з удосконалення процесів управління інформаційною безпекою держави в умовах гібридних загроз. Основними науково-теоретичними та практичними результатами дослідження, що зумовлюють його новизну, є наступні.

Концептуальним здобутком автора стало першочергове розроблення комплексного механізму протидії інформаційно-політичним ризикам і загрозам негативістського й компліментарного характеру. Дана конструкція складається з політичного, організаційного, економічного, правового та соціально-психологічного компонентів із вбудованими алгоритмами моніторингу та адаптації, та який передбачає вирішення проблем технічного, організаційного й правового характеру через формування спеціальних інформаційних контурів у діючих інформаційно-критичних елементах політичної структури, націлених на виявлення інформаційних загроз.

У дисертаційній роботі суттєво модернізовано методичний підхід до запобігання явищ інформаційного тероризму в межах інституційної, нормативної, комунікативної, культурно-ідеологічної та функціональної підсистем політичної системи. Реалізація цього завдання здійснюється через інформаційно-психологічний вплив на окремі особистості, громадські й соціальні групи та на все населення загалом з метою збереження цілісності організаційних, технічних й інформаційних зв'язків цієї системи.

Поглибленого теоретичного переосмислення зазнав теоретичний підхід до модернізації державної політики у сфері інформаційної безпеки. Дослідником виокремлено в ній нормативно-правову, організаційну, технологічну та кадрову складові. Таке структурування уможливлює своєчасне виявлення інформаційних загроз безпеці особистості, суспільства і держави та протидію ним, а також реалізацію стратегічних інтересів держави у складному конкурентному інформаційному просторі сьогодення на основі загальновизнаних принципів та норм міжнародного права щодо забезпечення інформаційної безпеки.

Вагоме прикладне значення має оптимізований автором практичний підхід до сценарного моделювання інформаційно-політичного впливу. Він передбачає взаємопов'язану реалізацію таких модельних блоків: «структура інформаційно-політичної загрози», «політична структура», «визначення інформаційно-критичних елементів політичної структури», «операційно-тимчасова модель інформаційно-політичного впливу», «оцінка поточного стану інформаційно-політичного впливу». Сконструйована модель ураховує інформаційний фактор у процесі формування й розвитку загрози, та дозволяє визначити основні інформаційно-критичні елементи політичної системи з урахуванням інформаційно-ресурсного потенціалу.

Належну наукову вагу приділено деталізації змісту напрямів створення державної системи реагування на інформаційно-психологічні контентні загрози. Зазначена система забезпечує інформаційну та роз'яснювальну роботу органів державної влади та місцевого самоврядування щодо культури інформаційної безпеки. До того ж вона поєднує в собі єдиний реєстр ресурсів, котрі містять протиправну інформацію; систему аналітики інформації на наявність протиправного контенту; програму з використанням контентної фільтрації, та яка уможливлює блокування протиправного контенту.

Подальшого розгортання та системного обґрунтування набули стратегічні орієнтири захисту єдиного інформаційного простору України в умовах гібридних загроз. Вони базуються на прогнозуванні, виявленні та оцінці джерел і характеру інформаційно-політичних загроз, основних суб'єктів інформаційно-політичного впливу та інформаційно-критичних елементів політичної системи.

У сукупності це забезпечує захист інформаційної інфраструктури України в цілому й інформаційної інфраструктури політичної системи зокрема від негативних інформаційних впливів.

Додатково автором було розширено й уточнено змістовно-категорійний апарат науки «Публічне управління та адміністрування». Зокрема, конкретизовано сутнісні характеристики таких понять:

- «інформаційна безпека держави» – як стійкий стан інформаційної сфери, котрий спрямований на сприяння гармонізації процесів розвитку інформаційного суспільства через забезпечення своєї цілісності та захисту об'єктів за наявності зовнішніх і внутрішніх впливів несприятливого характеру як результат усвідомлення соціальними суб'єктами своїх життєво важливих інтересів, цінностей та цілей розвитку;

- «інформаційно-критично важливий елемент політичної структури» – як акт маніпуляційного інформаційного впливу, щодо якого порушено (чи припинено) функціонування інформаційної складової, що, своєю чергою, може призвести до втрати керованості в масштабах країни або окремої частини її території, а також до важких дисфункцій в інфраструктурі та економіці на тривалий період.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертаційного дослідження викладені в 11 публікаціях, зокрема, у п'яти статтях, опублікованих у фахових виданнях України та шести тезах виступів на наукових конференціях.

Загальний обсяг та зміст опублікованих робіт відповідають вимогам МОН України до публікації ключових положень, висновків та рекомендацій дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим. Зміст дисертації розкриває поставлену мету в повному обсязі, демонструючи високий рівень завершеності та цілісності наукового пошуку. Дисертаційну роботу викладено в чіткій логічній послідовності відповідно до

завдань дослідження, що дозволило автору системно висвітлити всі аспекти обраної проблематики. Науковим положенням, викладеним у дисертації, притаманні логічність і повнота викладу матеріалу. Отримані висновки та рекомендації є цілком обґрунтованими, репрезентативними й мають вагоме практичне значення для сфери публічного управління.

Дисертація має класичну, традиційну структуру: вступ, три взаємопов'язані розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Ґрунтовний аналіз наукового доробку попередників підтверджується тим, що список використаних джерел налічує 272 найменування, які належним чином відображають сучасний стан дослідження проблеми.

Практичне значення одержаних автором результатів полягає в обґрунтуванні та розробці пропозицій, орієнтованих на вдосконалення процесів управління інформаційною безпекою держави в умовах гібридних загроз. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті положення, які є результатом особистої роботи здобувача, що полягає у дослідженні комплексу питань, пов'язаних з удосконаленням механізмів розвитку інформаційних технологій в контексті модернізації політики інформаційної безпеки.

Розробки, представлені в дисертаційному дослідженні, знайшли практичне застосування в діяльності Департаменту культури і туризму обласного комунального закладу «Харківський організаційно-методичний центр туризму» Харківської обласної військової адміністрації в контексті підвищення результативності функціонування державної системи реагування на інформаційно-психологічні контентні загрози (довідка про впровадження № 26/15 від 21.04.2026 р.), у Національному агентстві акредитації України Міністерства економіки, довіклля та сільського господарства України щодо впровадження теоретичного підходу до модернізації державної політики у сфері інформаційної безпеки (довідка про впровадження № 20-06К від 20.05.2026 р.), а також у Директораті європейської та євроатлантичної інтеграції Міністерства освіти і науки України (довідка про впровадження № 2/43-26 від 22.05.2026 р.)

щодо формування державної політики у сфері інформаційної безпеки.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Загалом, надаючи позитивну оцінку дисертаційному дослідженню Кушнікова Вадима Вадимовича, вважаємо за доцільне вказати на окремі дискусійні положення дисертації та висловити такі зауваження й побажання:

1. Автор зазначає, що становлення концепції глобального інформаційного суспільства та спроби її нормативного оформлення загострили питання ефективності саме інструментів м'якого міжнародно-правового регулювання цієї сфери правовідносин, проте недостатньо докладно пояснює, як виглядають норми м'якого права у цьому контексті.

2. Недостатньо зрозуміло описано змістовне ядро категорії «інформаційна безпека» (стор. 78 дисертації).

3. У дисертаційній роботі зазначено, що державна політика у сфері інформаційної безпеки структурно охоплює чотири взаємопов'язані складові: нормативно-правову, організаційну, технологічну та кадрову, проте не повністю розкрито зміст цих складових.

4. Автор недостатньо чітко описує в дисертаційній основні стратегічні завдання протидії інформаційно-політичним загрозам (стр. 171 – 172 роботи).

5. Автор наголошує на тому, що існує низка проблем у правовій сфері, котрі створюють додаткові можливості щодо використання маніпуляційного потенціалу інформації, проте не деталізує ці проблеми.

Однак, висловлені зауваження та дискусійні моменти не позначаються на загальній позитивній оцінці теоретичних положень, наукових висновків та практичних рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі Кушнікова В.В.

Загальний висновок по дисертаційній роботі. Дисертаційна робота Кушнікова Вадима Вадимовича «Управління інформаційною безпекою держави в умовах гібридних загроз» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на вельми актуальну тему. Рівень проведених досліджень та їх практична спрямованість свідчать про наукову виваженість і важливість дисертації.

Актуальність і новизна, важливість одержаних здобувачем наукових результатів, їх обґрунтованість та достовірність, а також практична цінність сформульованих положень й отриманих результатів у сукупності становлять необхідні підстави для висновку про те, що дисертаційна робота Кушнікова Вадима Вадимовича «Управління інформаційною безпекою держави в умовах гібридних загроз» відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку присудження наукового ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року №44, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі управління та адміністрування за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент:

професор кафедри публічного
управління та адміністрування
навчально-наукового юридичного
інституту Державного університету
економіки і технологій, доктор наук з
державного управління, професор,

Олена ПОСТУПНА